

skladu? Spraviť nezmyselnými vonkajšie oporné piliere a oblúky, ktoré by už nič nepodopierali? Určite nie. Vidíme teda, k akej absurdite vedie absolutizácia zásad v tejto oblasti.⁴⁷

V praktickej pamiatkovej starostlivosti viedla Viollet-le-Duca jeho kultúrno-historická orientácia k takým komplexným obnovám, akou bola rekonštrukcia hradu Pierrefonds (1863—1870). Charakteristické sú jeho slová, zdôvodňujúce potrebu rekonštrukcie: „V našej krajine máme iba množstvo zrúcanín a zrúcaniny, akokoľvek by boli malebné, neposkytujú predstavu toho, čím boli tieto obydli veľkých stredovekých feudálov.“⁴⁸ Pozitivistický prístup Viollet-le-Duca sa odráža už v jeho prvej obnove vo veľkom množstve kópií: Pri reštaurovaní kostola la Madelaine vo Vézelay (1840—1857) deponovali 514 kusov poškodených sochárskych častí, ktoré nahradili kópiami. Vyhotovovala ich skupina sochárov pod vedením Michaela Pascala podľa sádrových odliatkov originálov. Viollet-le-Duc ale zašiel vo svojom úsilí o kompletizáciu pamiatky ešte ďalej. Na základe štúdiá zachovaných sochárskych diel vytvoril návrhy zničených častí skulptúr (predovšetkým tympanónu hlavného portálu kostola vo Vézelay), ktoré potom realizovala spomínaná skupina sochárov.⁴⁹ Podobne postupoval aj pri dopĺňaní figurálnych častí hlavného portálu a kráľovskej galérie chrámu Notre-Dame v Paríži (1846—1864).

Na území Slovenska sa začali uplatňovať nové názory na pamiatky a starostlivosť o ne od roku 1872, keď ustanovili prvý samostatný pamiatkový orgán — *Uhorskú dočasnú pamiatkovú komisiu*. Z množstva realizovaných obnôv stredovekých architektúr si zasluhuje mimoriadnu pozornosť Steindlovo reštaurovanie košického dómu sv. Alžbety v rokoch 1877—1899. Predovšetkým z toho hľadiska, že sa tu uskutočnila úplná prestavba interiéru dómu podľa jednej umeleckohistorickej hypotézy. Sama radikálna prestavba, ktorá si vyžiadala zmenu trojlodovej dispozície na päťlodovú a zmenu zaklenuť všetkých priestorových jednotiek, nebola súčasťou pôvodného reštaurátorského projektu Imre Steindla z roku 1876. Radikálnejší prístup k obnove podnikli až výskum uskutočnený počas prác, ktorý ukázal, že stavba má niektoré závažné konštrukčné nedostatky.

Roku 1877 zistil Steindl pri skúmaní katedrály,

že štvorica pilierov v križení sa odchyľuje zo zvislej osi, pričom vykrivenie severozápadného piliera dosahuje až 18 cm. Vysvetlením tohoto stavu boli zistenia výskumu v nasledujúcom roku, ktorý ukázal, že základy chrámových pilierov nie sú spojené, ale sú kladené osve na štrkový podklad s hrubou vrstvou humusu, naspodku presiaknutého vodou tak, že štvormetrový základ je do výšky 1 m ponorený vo vode.⁵⁰ Roku 1880 Steindl preto navrhol spojiť betónovými stenami základy pilierov vo štvorici križenia.⁵¹ Komisia, zložená z Imre Henszlmanna, P. Szumraka a Frigyesa Schuleka, ešte v tom istom roku návrh schválila, uviedla však aj takú možnosť, že vychýlenie pilierov spôsobil bočný tlak.⁵² Navrhli preto zväčšiť počet klenbových pásov v bočných lodiach a v úsilí predísť ich prípadnému rušivému vplyvu sa mala vytvoriť najskôr len pokusná konštrukcia z ľahkých dosák.⁵³

Tento opatrný postup je dôkazom, že komisia citlivo pristupovala k existujúcemu stavu interiéru katedrály. Situácia sa však radikálne zmenila roku 1884, keď praskol severozápadný pilier štvorca križenia. Henszlmann pri príležitosti tejto katastrofy publikoval správu o stave katedrály, ktorá pravdepodobne rozhodujúcim spôsobom ovplyvnila ďalší priebeh prác.⁵⁴ Spomenul tu viaceré chyby vnútornej konštrukcie, ktoré pripísal stredovekému architektovi, nazývajúc ho „fušerom“. Podľa Henszlmanna zapríčinila absurdný zmätok rebier nejednotnosť zväzkových pilierov strednej lode a prípor radiálnych kaplniek. Bočné lode boli napriek nedačujúcej sile zväzkových pilierov príliš široké, čím došlo k skriveniu medziklenbových oblúkov, popraskaniu klenbových prs a skriveniu pilierov. Kým obvyklá priemerná šírka klenbových polí bočných lodí tvorila polovicu šírky strednej lode, v Košiciach dosiahla až jej päť šestín. Podľa Henszlmanna teda košický chrám nepochybne plánovali ako päťlodový, pretože v podobných väčších kostoloch šírka bočných lodí nikde nedosahuje rozptätie hlavnej lode. Ďalším citeľným nedostatkom bolo podľa Henszlmanna vynechanie oporných oblúkov; následkom toho sa kamenné dielce klenbových rebier v hlavnej lodi od seba oddelili a takto vzniknuté pukliny na viacerých miestach vyplnili drevom, ktoré začalo hniť.⁵⁵ Reštaurovanie košického dómu teda malo podľa Henszlmanna odstrániť podľa možnosti hlavné chyby racionálne pod-